

կուրը պարտուել և խիստ մեծացել է։
Այն ապրիլի 28-ին, երեկոյան 7 ժամին կովկասեան կառավարչապետ իշխան Գուրգուելով-Կորսակովը երկաթուղու արտաքին կարգի գնացքով գտար եկաւ թիֆլիսից և ուղևորուցաւ դէպի Բաթում որ այնտեղից ծովով գնայ Եւրոպա։ Ինչպէս Բաթումից մեզ գրում են, իշխանը ապրիլի 29-ին առաւօտը 6 ժամին ժամանել է այնտեղ։

ԲԱԳՈՒՅՑ.— Բաղուններկայումս շատ անխանայելի դրութեան մէջ է. կերտինք ընկնել մի կողմից առետրին անյաջողութիւնը միւս կողմից հայերիս չփութեցրել են։ Մի ժամանակ գովասանքով պատկուող Բաղուն այժմ դրեթէ ընկել է։

Մի փոքր լաւ են պարտիկները, որովհետեւ նրանք հայերիս նման արտաքուստ երոպացուն նմանուելու ձգտումն չունին, ուստի և ազատ են ամեն մի կորուստ տանող ճանապարհներից։ Աստուած մի արտոյց է եթէ մեր գրութիւնը այսպէս շարունակուեց, փոփոխութիւն չեղող, անկասկած արտաքին ներկան ըստ ինքեան կապացուցանէ ապագայի փառաբեր գրութիւնը։ Հայերիս մէջ ընդհանրացած չիլը, անմիտ մօզան, ճոխ նիւտ ու կացը, աւելացնելով նրանց վերայ և անհաշիւ չափանշանցութիւնները, որ ըստ օրէ աճում, բազմանում են։ Տեսնելով ներկայի հազար ու մի տեսակ ցաւերը՝ ամենապատկուած մեծատան վերայ անգամ յոյս կապել դժուարաւ երբ։

Մեր ոյժերից վեր գործերի ձգտելով, վրադ աշխատում ենք ամենակարգ միջոցում սեպականեցնել, ձեռք բերել անհամեմատ մեծ գումար։ ձեռք բերել է աշխատում ենք դէպի առաջ գիմելու, բայց երբ ամեն բան, թէ առեւտուր, թէ ընկերութիւն և թէ օրէնք ազգային հիմնարկութիւն քիչից փոքրից չենք սկսում մնում ենք յետ և եղածն էլ ձեռքից թողնելով քայքայվում ենք։ Մեր կարծիքով եթէ ամեն մի հայ նախ նայէր իւր կարողութեան չափէր իւր ոյժը թէ ինչ

քը երկար և սատակ ներքին, հոգեկան վրդովմունքներից, երկբայութիւնից յետոյ տարաւ հանդէս և իւր պատկերը, Հանդիսի առաջին չընդ զարդարած գահիժնում, դարբինը դրած էր Պարբի Վոլոյտի կիսամերկ պատկերի մօտ։ Երբովհետեւ համարեա կռուելով աշխատում էր տեղ Վոլոյտի պատկերի առաջ, Բարձրաձայն գովասանքը և լուռ հիացումը տարածվում էին դահլիճում։ Հանդիսականների աչքերը սկսում էին անսովոր ցուրտ կեղտոտ կրքերը գալիս էին երեսն... «Վոլոյտ» եղաւ ամբողջի առտուածը, կրքը և հեշտասէր ցանկութիւնները յաղթեցին սաղանդին... «դարբին» չը շարժեց ոչ օրի ուշադրութիւնը։ Նա մոռացուած ծածկում էր փռվում իւր անկիւնում։ Հաւարակութիւնը փախչում էր «դարբին» աչքերից և գնում էր դէպի «Վոլոյտ» վառվառն կրքոտ լիւր հայացքը...

Թամարեանցին չէր կարելի ճանաչել նա կարծես այդ փոքրիկ միջոցում մի 20 տարեկան ծերացել էր, նրա շորացած, դեղնած երեսը ծածկուել էր խորշմիկութեամբ։ Հակառակ կնճուղէր աչքերը խորը ներս էին ընկել, կոպերը կարմրել էին, նա ինքը կարծես մի կերպ փոքրացել, կոպերը էր օս մազերի մէջ կարելի էր նշմարել սպիտակ թելեր... նա ոչ ոքի հետ չէր խօսում, գիտութեամբ հեռանում էր իւր ընկերներից, ժամերով նստում էր իւր փոքրիկ մութ սենեակում և նստում էր անկիւնը, նրա հայացքը ան-

տարձան կարող է զիմարել անշաղկապութեանը, այն ժամանակ շատ հեշտ կը լինէր իւրաքանչիւրի համար գործը, և այդպիսիները օրինակ կը դառնային շատերին։
Քանի քանի անգամ փորձը ցոյց տուեց մեղ թէ չափազանցութիւն անող մարդը և ոյժից վեր գործ սկսողը միշտ ցաւալի վերջաւորութիւն է ունենում։ Չը գիտենք ինչու մեր բազմաթիւ շատերը փորձերից չեն կամենում օգտուել ուրիշների անցեալը նրանք իբրեւ օրինակ չեն կամենում ընդունել...

Մինչև ներկայ տարուայ ապրիլի մէկը ինչպէս հաղորդում է «Кавказ» լրագիրը, թիֆլիսի քաղաքային կառնայի մէջ մտել է այս տարի 193,021 ր. 76 կ. եկամուտ։ Ամենաշատ մուտքը գնահատութեան հարկն է—78,743 ր. սրանից յետոյ արդիւնաբերութիւնների և վաճառականութեան վկայականների հարկը—21,425 ր. և վրեժաների վկայականներից—14,886 րուրի։ Մայիսը եղել է 160,949 ր., որից ջրբանջի վերայ ծախսուել է 25,594 ր. քաղաքային հասարակական կառավարութեան վերայ—25,774 ր. ոտտիկանութեան պահպանութեան համար—18,209 ր. և փողոցները մաքրելու համար 8,083 րուրի։

ԲԱԳՈՒՅՑ.— Այստեղ չուէցի Ղուկաս Նարինեան անունով օմն աղետ և անուտ իբրեւ թէ Աւետարան է քարոզում և աշխատում է հանել հայազաւան հայերին—հեթանոսութիւնից։ Բաւական չէ, որ այս տեսակ տգէտ մարդիկ իրենց նախնեաց սուրբ և ազգային հաւատը ուրանում են, այլ և աշխատում են որոնի սերմանելով մուրհիցնել իրենց պէս տղաներին։ Կոչը կոչին է առաջնորդ կանգնում, կորուստը անխուսափելի է։

Երբեք չէիմ Բուսական հիւպատոս պ. Բուսակովը (Ноб. Бу.) լրագրի աւտութեամբ, ուսական հոգեբանականութեան համար իրաւունք ձեռք բերեց Գորգոթայի վերայ, համաձայն ուղղափառ եկեղեցւոյ կանոնների ժամերգութեան։

միտ համարեա մեքենայական էր. ժամանակ առ ժամանակ միայն նրա աչքերում երևում էր մի կայծ, երևում և իսկոյն կորչում... նա չէր նայում անգամ իւր սրբութեան վերայ, կարծես «դարբին» նրանք չէր...

Հասաւ և պորթը բաժանելու օրը։ Ուսումնարանի չընդ դարձարած դահլիճը լցուել էր բազմութիւնով, մայրաքաղաքի բարձր, ազնուական գրասակարգը նոյնպէս ներկայ էր։

Պարբի Վոլոյտը ստացաւ առաջին մեծ ոսկի շքանշանը, Թամարեանցի «դարբին» վերցրին դահլիճից խորին լուսութեան մէջ, այդ արհամարհական լուսութիւնը սպանեց Թամարեանցին... ոչ մի խօսք, ոչ մի գովասանք, երբու տպաւորութիւնը արդէն հեռացնում էին կտաւով ծածկած պատկերը, երբ նկարիչ ուսանողների միջից լուսեցաւ մի կտաւագիւ, սիրտ պատառող ձայն, դա Թամարեանցին էր, նա գծուածի պէս, զլիւն դարձնելով, մազերը փետուրով մօտեցաւ սեղանին, փրփուր բերնին նա սկսեց հանել իւր կրճէից վաշտնի կառաւոր գոտեաներ... նա համարեա խեղդում էր... անյաւ քանի մի վաշտիկան... Թամարեանցի ձայնը թուլանում էր... կատաղի գոտեցը դարձաւ մի մեղմ աղօթք, չըթուեցները արտասանում էին սրբութեան անունը, նա դանդաղում էր մարդկային անդձնութեան անարդարութեան վերայ... արցունքները առատ հոսելով աչքերից, թրջում էին նրա կարմրած երեսը... Հասարակութիւնը չփութեց... ծա-

թիւն կատարել
Թուական բանաստեղծ Գօրգի (Գիւլիգոր) կամեղիայի 50—ամեայ տարեդարձի լրանալու առթիւ, մտադրութիւն կայ ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, Պօլտավի նահանգի Միւրգորգի գաւառում, որ բանաստեղծի հայրենիքն է, հիմնել նրա անունով մի օրինակելի ֆիլմա և գիւղատնտեսական ուսումնարան։

Մայիսի 2-ին Սաֆարազ և Աւան թիւրք թատրոնատէրների մասնակցութեամբ կը ներկայացնեն հասարակութեան խնդրանք «Փաթալի-Հան» կոմիդի... Թիւրքերէն լեզուով և Վերաթիւնով վոլէվեր։

Անտրակտներում յայտնի Սաղաթը և Յիւսիս կը նուագեն և կ'երգեն։

Թիֆլիսում իբրեւ հիւր գանուող կոմպոզիտոր պ. Չալոյկովին մեկնեցաւ քաղաքից։

Մեզ գրում են.— Քանից անգամ մտախառնելի մասին լրագրներում գրուել է, որ ուշադրութիւն չեն դարձնում ստեղծային և տաւարի միս գընողին խաբում պառաւ գումէլի միս են տալիս, թէ և խոտիւ արգելած է գումէլ մորթիլը։ Չարմանում ենք քաղաքային վարչութեան վերայ, որ անուշադիր է թողնում ժողովրդի խողբը։ Բաւական չէ խեղճ գիւղացիներին խաբում են ամեն առումով, ամ խանութով փող չեն վճարում, վաճառելու մէջ էլ խաբախութիւն են անում։ Ապրիլի 27-ին գնացի փողոց տաւարի միս գնելու Ղուկա Նար-օղլի մասվաճառի խանութը, կա խորիցի որ տաւարի միս ամեն պատասխանեցին «Աչքիս վրայ»։ Միւր վերցրի, փողը վճարեցի և վերադարձայ տուն։ Ամբողջ 6 ժամ կաթնան մնաց կրակին, բայց միւր չէ եփվում, վերջը երեսը որ գումէլի միս է, Գնացի մասվաճառի մօտ հարցրի թէ ինչու գումէլի միս են տուել, բարկացած պատասխան ստացայ թէ «Դատ էլ լաւ ենք արի, դուն վեր տաւարի միս չուտիս, չի լինի, գնա հան, քո սարսաղը կ'իջէ

ուաները բռնեցին Թամարեանցին, Անցան քանի մի երկար շատ երկար րոպէներ... վերջապէս նա կատաղած բարձրացրեց ձեռք, սաստեց մէկին օղան և փուռեցաւ գետնին, Նա խելադարուեց...

Անցաւ 10 տարի, Բաղաթ բերեցին մայրաքաղաք, և մտաբերեցի իմ համադրի իմ ընկեր անբաղտ Թամարեանցին և գնացի դժանոց նրան այցելելու։

Այստեղ է դեռ նկարիչ Արշակ Թամարեանցը, հարցրի ևս կառավարիչ բժշկից։

Գիտաբարայր այն, և ոչ մի յոյս առողջանալու, ոչ մի յոյս սմբողջ 10 տարուայ—տարեք պարունին 18-րդ տնեսիլը հրամայեց երկուստեք բժիշկը սպասուորին։

Նս վրդովում, յուզում հետեւում էի նրան։ Այս մտայ շնորթիւնը, այս փոքրիկ առանձնակի սենեակները, այս անհարկն աղաղակները, ճիշդ, գոտեցը, որ բարձրացնում էին աւելի անհանդիմ հոգեկան հիւանդները մի վատ արտաքաղաքական գործիցին վերաւ։

Նս մեքենայաբար հետեւում էի ուղաւորին։

Համեցէր պարուն, դարձաւ ինձ վերջինը, մտէր... անա և 18 րոպդ համար։

Սաղաթ քրտնեք ծածկեց ճակատս, Նս գողգողալով բազարեցի դաները և մտայ ներս։

մի խօսք էլ ասել էի, հաւատացնում եմ մի լաւ էլ քօթակ կուտէի, Հնտ յարմար է ամառը գումէլի միս ուտելը, որի համար պողպատէ առանձնեւ հարկաւոր և երկաթէ ստամոքս։ Առանց այն էլ թիֆլիսում առողջ մարդ չը կայ։ Գնե՛ք վարչութիւնը աչքի առաջ ունենար, որ բացի ժողովրդի ստամոքսն և առամը ցաւելուց, այդպիսով վնասում են և քաղաքային գանձարանին։ Որովհետեւ մի գումէլը 2 եղան չափ է, մտախառնեքը ծածուկ մորթիլով «բաջը» չեն վճարում և քաղաքին իւրաքանչիւր անգամ 1 րուրի վնաս են հասցնում։

Թուաց տ և ի ն ի ք ա կ ա ն ընկերութեան անդամների մէջ, «Ноб. Бу.» լրագրի ասելով հարց է յարուցուել ստորագրութիւններ բանալ, եւ եքաւ ր օ-մ ա գ ն ի տ ա կ ա ն հեռագիր հնարող բարոն Շիլինգին մահաբձան կանգնեցնելու համար։

ՄԵՐ ԵՐԿՐԻ ՊԱՍՏԵՐՆԵՐԸ ԿԱՄ ԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԵՄ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հուլիսի 1-ին կայ մի գերդաստուն Աթուշ, որի բուրբ անդամները պապիւրից սկսած պարագում են նոր լոյս ընկած Պատիւների բժշկութիւնով։ Գիւս 1823 թուին էր, որ Յովհաննէս եպիսկոպոսը Նիքիւմ կաթողիկոսի հրամանով յատուկ նամակ էր գրում Հայկաթայից Հուլիսի 1-ին Տէր Պողոսին, որ շուտով բժիշկ Ներսէսին ասէ, դեղը վերցնէ ու հասնէ Հալապտ, որովհետեւ վիճաբաւի ծառային ղ ա ու ճ (կատարած) գալը վրաւորել է սատուապէս Միս ժամանակում յիշեալ սրբազանը չնորհակալութիւն է յայտնում Տէր Պողոսին, որով հետեւ զրկած զեղով ծառան կատարելապէս առողջացաւ, պրծաւ։

Կեղը, որով առողջանում են անտաժանները այսինքն դառածները, միջատ է, որին գիւղացիները աչառակ են ասում։ Մեղուի մեծութիւն ունի, բնի յօդերը գոյնզգոյն։ Ոմանք պնդում են թէ գուցէ լուսատեսիլը լինի, բայց սխալ են։ Այս միջատը լինում է դաշտերում, այգիներում, յայտնվում է

Կանգնած էր մի ծերացած ալեգարդ գլխով մարդ։ Սպիտակ շորերը և սպիտակ խելադանների երկար չափիկ տալիս էին Թամարեանցին ուրուական նի նամանութիւն, ևս քաղաքած կանգնած էի տեղումս...

Կանգաղ դարձաւ զբաղաւր իմ կողմս։ Աստուած, ինչպէս տանջուած էր, ինչպէս մաշուած էր նրա երեսը, կարծես ամեն չարչարանքի օրը և զիշերը դրել են այդ խեղճի երեսին իրենց առանձնի խորշմու, իրենց առանձին կնճուր...

Նրա աչքերը խորը ընկել էին կոպերի ներսը և պատած էին փոքրիկ, հալիւ նկատելի խորշմիկներով։ Այդ աչքերը չէին կորցրել իրենց սովորական փալը, ընդհակառակը, Թամարեանցի հայեացքը այժմ աւելի սուր է, աւելի կրակաւոր, բայց այդ հայեացքը, որքան կարողացաւ նկատել անմիտ էր, նա վազվում էր, չէր կարող կենդանանալ մի երեւոյթի մի առարկայի վերայ... երբեմն միայն այդ աչքերում կարծես երևում էր մի կայծ, մի թուռցիկ փայլ, որ տալիս էր բընականութիւն և միայն այդ թշուառի աչքերին, երևում էր և իսկոյն կարչում անհետանում։

յուլիսի վերջում, ժողովում են օգոստոս ամսին ծաղկաւաւ լի վրայից, բայց առաւելապէս նա լինում է արհաւիր ծաղիկներ է ունենում, այս բոյսը ջիւ է, երբեմն արանից իրձան կեմ են շինում, յողովելու միջոցը թուխալ ամպոտ օրերն են ընարում, կամ առաւօտեան հով ժամերը, երբ խմբուած և ծաղիկների վերայ կուչ եկած են լինում, արեւ երանակին դըժուար է որսը, թուշկոտում են, թեւր ունին, Բանեւոյց յետ իսկոյն գլուխը կալում դէն են պցում իսկ իրանը դընում փոքրիկ տոպրակում, բաւական հաւաքելով բերում են հէնց տոպրակի մէջ կախում մի տեղից, որ ցամաքին, չորանան, Միան հետաքրքիր էր իմանալ ինչու գլուխը դէն են ձգում, արեւոք որն առաւ է լինում, այդ է պատճառը, թէ բանի պէտք չէ։

Չորացնելուց յետոյ ամում են մի խառնի բանի մէջ և թուս կոթով կամ հաստ փայտի ծաղով փչում մանրացնում, լաչակի միջով մաղում են, որ թեւերի կամ անպէտք մասերի մնացորդները հեռացնեն։ Ասացի որ ժողովում են օգոստոսի սկզբում, որ դեռ ձու ամած չը լինին, որքան որ ամուկ են, այնքան գեր են լինում, փորձած է, որ գերելը լաւ են ներգործում իսկ լղարները, ձու ամածները ազդեցութիւն չեն անում, ինչպէս պատմեցի, ալաբուլուզը փայլացնում են, ով գինի է խմում, փռնին գինի մէջ խառնելով, հարում են ու խմեցնում, թուրքերը որովհետեւ գինի չեն խմում, ոչ խառնելին կամ տաւարին աղի հետ խառնած են տալիս, իսկ շներին հացի միջոցով, Գիւղք քանակութիւնը լինում է ընդունող ոյժին համեմատ, նրանք չափում են իրենց պտղունց ու պայտինքը որքան բուլ մատի և ցուցամատի ծայրիցը լուսնդակում են, նրանք քիչ ու շատ շինել գիտեն իրենց մասներում, նայելով թէ ընդունողը մարդ է, կնիկ է, թէ երեխայ։ Անեք այսօր դառած շունը մէկի դիպել է, իսկոյն զեղ չին տալիս, ոպասում են մինչև օթներուրդ օրը, որպէս զի զեղը լաւ ներկործէ, 10-րդ

Գնակարծ նրա երեսին երեսաց սատակ վախ, նա դողդողալով, շուտ շուտ հեռացաւ ինձանից, սենեակի անկիւնը և մի թոյլ տղայական ձայնով աւաց։

— Դու եկել ես տանելու իմ պատկերս... աս դու ուղում ես խել իմ դարբինս... Գնա... Գնա... կարող... դու հանդիսի օրը չէ եկել... մի առաւ, (համարեա լալիս էր նա) թող ինձ նրան, թող... ես չեմ կարող ապրել առանց իմ դարբինս... սիրի յանկարծ մօտեցաւ նա ինձ, ուղղւմ ես... մայ... այն Պարբի Վոլոյտը... տեսնում ես, գոտում էր թշուառը ցոյց տալով բուրբովին մերկ պատին և գազանաբար ծիծաղում էր...

Սաղաթ քրտնեք նորից ծածկեց ճակատս, ես սկսեցի կարծես մրտել, սիրտը արագ արագ բարախում էր։

Թամարեանցը, կարծես մի բան մի տարբերելով հեռացաւ սենեակի անկիւնը, այնտեղ դրած էր մի կտաւով ծածկած պատկեր, նա արագ քարշեց ծածկոցը և առնելով վրձնի սկսեց կեղտոտել հազար ու մի ներկով ծածկած կտաւը...

Նս չկարողացայ գտել իմ արտաւտքներս և դուրս եկայ, խեղճ, խեղճ Թամարեանց։

Այս օրերումս ես կարողացի հայ լրագրներում որ Թամարեանցը վերջապէս աւանդել է Աստուծուն իւր բաղձալարը հոգին։

Խաղիկով Գ. Չուբար։

օգնա-
 րայից.
 ար-
 իներայ,
 արայ
 խրձան
 միջոցը
 արում,
 և բը
 ուչ հ-
 զը-
 իներ
 զումը
 նը զը-
 անկան
 ուղար-
 ցամա-
 թիւը էր
 ձգում,
 արայ
 չէ-
 նն մի-
 ուղ կամ
 անրայ-
 նն, որ
 միա-
 ր ձո-
 ւր դեւ
 արամու
 իորձած
 ուրում,
 ապդե-
 պատ-
 ւմ մն-
 ի մշջ
 եցնում,
 խմում,
 նն, ոչ
 ի հետ
 ին հա-
 իւնը լի-
 ւում
 զուն-
 ատի և
 զանկում
 զգրտե-
 թէ ըն-
 է երե-
 նը մէ-
 քալիւ-
 ք օրը
 10-րդ

սց սառ-
 ւտ շուտ
 անկիւ-
 նոտը ո-
 պատ-
 ւիլ իմ
 ուղ...դեւ
 առ, մի
 թող թող
 ու յան-
 ւմ ես...
 օտը...ն
 շուտոր
 պատիւն

կից ճա-
 իւր, սիր-
 էր,
 անն մը-
 ի անկիւ-
 ուղ ծած-
 ղեց ծե-
 րայ մեղ-
 ծածկեած

արտա-
 ճ, խեղճ

հայ լը-
 վերջա-
 ւր ըստ

պար,

որն կարելի է դեռ տալը խնայելով յետոյ ստիպում են որ ման ու մանանէ, շարունակ չարօրոշութեան մէջ լինել խմելը պիտի անօթուց լինի, հաց կերած օգուտ չի տալ։ Համարել մանդալով քրտնում է, սխալում է արինախառն շուրճի փսիւնի կալածելը։ Ով տկար է լինում, մանդալն ոյժից դուրէ է նրան փաթաթում ե կարգեալ կամ այլ չարի մէջ և հա հարում մինչև որ դեղը ներգործէ, վեջին միջոցը աւելի կանանց վերայ է դրածարում։ Ակզորում դեղն ընդունել իրափորը սխալում է կորտուր ցաւի, բայ հնգաշնտէ հանդարտում է և քնել է սղում։ Վառիկի մտից բրինձախառն կամ եղով բրինձով չարով են ուտալ։ Նում է ապա թողում որ քնէ։ Քնել արեանում է և լինում է բոլորով առողջ ու անվտանգ։ Գլխեղբում չէ թողում որ ցաւը նանայ, ծածուկը նանայած ցաւը 30-րդ օրը լոյս է ըննում ջուր տեսնելիս, նա խի կատում է և սկսում իւր միտն ուտել իւր ձեռքերն ու սակերը կրծիւ։ Ապէս պատահեց թիֆլիսցի Աւագին որը սկզբից բանի տեղ չը դրեց։ Աթուհից Մոսուսից դեղ չընդունեց, վերջը կատաղեց, սկսեց իւր միտ քրքրել, դեղ տուէր և ապանեցին, մանք աւտում էին, որ աւաքը ունէր դեղն ընդունողը որդէմուտեան ը դունակութիւնը կորցնում է, նրան զաւակներ չեն գոյանում, կամ խառնողութիւնը կորցնում է, բարակացում է ընկնում, բոլորովին սխալ ցաւ են ընդունութիւնները։ Աթուհի Մոսին, որ գառաձնեկին, առողջանում է, ինքը երեք անգամ այդ դեղից խմել է, երեք աղայ ունի, ապրիկի խի խառնողութեանը խոնկէր, Կապուցի կործին ալ վարդ թափել իր լինի լեկերը։ Յիշեալ դեղով տան թաղը՝ անպիմանջ գործէ, և նում այս արեւտող իրեն բարոյակա պարտաւիանութիւն, դրանով ոչ ի հարստանալու են ձգտում ոչ, ալ լի պապական աւանդը պահում դրանք բարկացած են մօտ 18 ընտանիքներով, որոնք անուշքն էլ ունէր պարտաւի այդ դեղից։ Ասեցի, դրանով չեն հարստանում, սրով հետեւ լաքանչիւր հիւանդից ստացում են չէր, 50 կոպ. կամ շատ շատ մի բուրդ իրենց հայրերը խիտա պատուիրել է չը պահանջել, այլ սուածը առնաւ անարտուծ։ Ուտում լինում է, և անաճած ձի եւ լալչում են։ Աթուհի զերգատանի անդամ Մոսին թիֆլսում առողջացրել է հացթուխ Սաքին, բախկալ թումին, նրանց ծառա վրացի խուճխին, վաճառական Սան րօյին, հացթուխի տղայ Աւագին, ոյժու աներձաղին, ֆորգոնչիկ Դարոյնին, Շիրինայով, վանդոյին, Բորչեղին, Սումալը, դեղուծ Օրուշ Դարդի օղուն, Հասան Դարդի օղուն, Դեւան Դարդ օղուն, Սամադ աղին, սրա ոչխար հօտին, իսկ Պրիլոնին ուտա դեղուծ Պետրին, իւր օրդկանցով։ Նրա յկնոջը, սր դեղ ընդունելուց յետոյ և առողջ մանուկ ընծայեց Պետրին։

Շուալիւր, 21 ապրիլի 86.

Ս. Բախան

ՔՆՆԱՒԱՏՈՒԹԻՒՆ *

(Գաղանկը Ղարաբաղի և Բաճկթի
Խանայի Մեկեղեթ լանները պատմել
կան գրեթե ինչերի մասին),

—

(Կը շարունակուի)

Պ. Բաճկթին զգալով զբաւոր ապա-
ցուցութիւններ չտանձնաւն՝ իւր պա-
մած անցքերի մասին, և որպէս չ
ժարկ և վարկ տայ դրանց, որպէս չ
չնցինք, սկսում է պատմել ինչ ինչ
միջանկեւ անցքեր, զուրօրինակ Մ.
Լիք Աւետ լանի չամբար (սխալաւ
լով նրա սերունդից է չամբար

Մեկըք եւ ապա Միւրքը եկանհանը, ք ղրոյնլով ուռւստերէն արդէն ուղղուա
ակտերից և Բուզղիովից և այլոցից (երես 23, 24, 57 և այլն) օրինակներ
ներանից 65) աստուէ, Է Միւրքը եւսայի
(մննք չը հպեալով արտեղ սրա հրայ
լի, բայց առասպել ծնունդին, որ
մօր միմիտարական ճառին, որ ի
թէ Նաղիւր. Դանի ատնուումն է ա
ու վեց հազար թիւման դրամ էլ Շ
հին ընծայ մատուցանելոյն, Դա
մարկ որդույ վառնալովս մասին, որ
կար թէ նախ քան Դանի ման
պատանէր, որոնց համար ոչ մէկ պա
մուծին չէ վկայում բացի պ. Բ
ֆիլի անանուն գրչադիւրներէր կամ ի
նից) առաջինն էր Ղարաբաղի մեկն
րի մէջ, որ հասկացաւ Կոնստանդնու
քիւնիւստի պէտքերը Կոնստանդնու
քիւնիւստի երկրի (1) ապահովութեան
մար... Դրա ժամանակովս, դրամ
մի վարդապետ (2), մեր երկրում ա
պիւի ապահովութիւն էր տիրում
(ո՞վ էր այդ վարդապետն, Էրը էր ա
մանեուն ճշմարտախօսն, Ի՞նչ անհն
քիւր վկայ չաւ, պէտք է ՚ի նկատ
ունումս, որ երբ պ. Նիկիմախն ըն
դէմ հասարակաց կարծիքի կամեա
է մէկ ինքնատեղծ անցք պատմ
անպատճառ իրեն վկայ է բերում մ
հին գրչագրի, ձեռագրի, գրքի կազ
մերայ գրածից կամ մէկ վարդապետ
անուն, անանուն գրածից, և այն
հետե կցում է (երես 66.) թէ (ն
Մեկըք եւսային Նաղիւրից յետոյ
նեկով Պարսկաստանում արեց ան
խառնութիւնը, իսովութիւնները և նե
քին պատերազմները (այս պէտք
պատահած լինի 1748 տարին) և ման
ւանդ ձանձրացած լինելով պարս
րակահաններէր (այդպէս չնոս ձան
րացաւ. հարկահաններէր, ուր դնա
երես 53 յիշուած Նաղիւր Դանի չն
հած ֆարմաներն ինքնավարութե
համար, որ մեկնքները կախուռն ու
նան միայ Շահից և վճռել էր միտ
գամայն չը ճանաչել հարկահանները
և այլն. Միւրքայ Զամաշն սրա հակ
ռակն է ասում, որպէս կը տեսնենք
«Այս առիթից օգուտ քաղելով փ
նահ խանը և Մեկըք Խորաուն ման
նեց թավրիղում նոսող Աղի Դանի
Դանը գրեց Ղարաղաղի կոտավար
Քիւղղում խանին (այդ ժամանակը
տենք պատմութիւններէր, որ այս
հուշով կոտավարիչ չէ կարծ Ղար
ղաղի, դնալ և պատմել Մեկըք Ե
յուն, Ղարաղաղի խանը եկաւ Էջմ
ձէ Բաղնիսթիք (!), ինքը փանահ խա
մի քանի հազար հօգով (!), միացաւ
րա հետ, պաշարեցին Մեկըք եւսա
Տող բերդը... Հայոց զինուորները ջ
բաւ Է պարտկենքին (!), Ղարաղա
խանը յաղթեցաւ, իւր զօրքերի և
մասը կորցրած (երազումը) յետ
գաւունքով Պարսկաստան! (պարս
զինակը Պարսկաստան բառով թեր
շիրաղ կամ Ապազանն է խանու
«Հետեւեալ տարին նա արաւանք
գործում աւել ձէ Բաղնիսթիք, փան
նեց դարձեալ միստիւն է նրա հե
լայնք երկրի շահերը ևս պարսկ
ին անցնում. Մեկըք Եւսային յաղթ
է հանդիսանում (Այդ աւել ձէ Բ
նաւիսթիք զօրքը, ինչպէս ասում է պ
տուել Նիկիմախն, եթէ մէկ քանի
բաթ պաշարելին Տող բերդը (ամբող
անշուշտ պաշարեալները քաղցած
թիւնով մէկ զմէկի միւր կուռել
կամտուր և կը պարտաւորուին ան
նատուր լինելու Ո՞վ որ Տող բեր
մէկ անգամ տեսել է, նա ևս կը հ
մաձայնի ինձ հետ) Այնուհետե փ
նահ խանը ամբողջ եթիւն տարի
պատերազմեց Մեկըք Եւսայու հետ
տեսաւ, որ հնար չը կայ անոս հն
զանչապնիւր ստիպուցաւ հայուն
տածելով բարեկամական միջոցներ
կարող կը լինի ոչնչացնել նրան,

խանի այդ մտադրութիւնը յաջող
ցաւ... Այդ անցքը պէ՛տք էր
ուստ թողնել, որ Ռաֆայէլը մէջ էր
100 կրկնէ: Ղարադաղի Քեփարմը իս-
նի յարձակումին միւս պատմութեանն
ստուգմէն, հնարաւ տեղը զնոսմէն ին-
քանի խանին և Մկրտչ Ծանազաւարի մի-
տին արշաւելը ճող ամբողջ կամ բո-
ղի վերայ, և թէ՛ իրիւս անգամ շ-
քանք նահանջեցին, իսկ երբորդ ա-
ղանի Մկրտչ Եսային յաղթուեցաւ:
Այս կը լուսենք յիստ, երբ 100
որդը երեսն համար խօսելու կը
շինել:

Ամուհեան 68 երեւից սիսեալ
հեղինակը մեղքները և այլոց մե-
մուր տնային գործերն է վիպակը
սճով պատմում, չափ անգամ պա-
մաները կրկնելով, նկարագրում
Մկրտչ Ծանազաւարի անբարոյութիւն
կեանքը, նոր ուխտագրութեան
պայանին իւր եղբայրը և իւր եղբոր
զին, մեղքները յարձակուիլը նրա
ւատարմաց ամբողջ վերայ, մեղք-
րի ոչնչացնելը Բայեաթի և Ասկար
նի բերելը (1), խնջելիստան զիւ-
տանուէր Միրզայ խանի ուխտագ-
րութիւնը, նրա սպանելը Հառան
Լաւանի Մկրտչ Ալանկերեզի, Շու-
քերդի շինելն և իւր թէ՛ Մկրտչ Ծա-
նազաւարն ինքն է զրեւ այն բերդի
ուշիւն քարն, փառան խանն անձ-
մնալով մտածում է հաշտութիւն լ-
սիլ երեք մեղքներին հետ, իւր
այս հաշտութեան և խաղաղութե-
պայանները վերայ իստանելու և
նապեղեւ համար, որոշվեցաւ ոչ
Շուքի բերդը այլ Ռարի տեղ—Ա-
րատայ վանքն, Զրաբերդի Ալ-
կուլի Սուլթանը հայոց դաշնակ-
մեղքները կողմից ուղարկուեցաւ
իւր հաւատարմագրութեամբ... որքն և փան-
թալը կալանաւորում է տանում, Շ-
չի բերդում բանտարկում և մի ք-
որից յետոյ (1756 ամին) գլխատել տ-
րիւս Բոլորն էլ վիպակահր բանտա-
ծութիւններ, որոնք ոչ մէկ պատ-
գոր չէ վկայում, եւ ապա նա կց-
ն է թէ՛ «այդ անցքը, որի իսկութիւն-
էն ուրանում և պարփոց պատմու-
նը» Ռ՝ն է այդ պարփոց պատմ-
թիւնը, տպւած է թէ ձեռագիր է
է հեղինակի անունը—ինչի է պ. Բ-
ֆին լուում: Ուրիշ ինչ է աւելացնել
լեք, Մկրտչ Ալանկերեզի երգն «Ղ-
րադաղի ժողովրդական աւանդութի-
նը» մէջ լեզուարկան ձև է ստաց-
Մկրտչ ցայտը չեն մտադրել ժո-
ղովրդի բերանում այն երգերը,
հակայ կալանաւորը երգում էր
բանտի մէջ»։ Այդ երգը բաւարին էլ
ոնով նոր հոգւով է գրուում—և ա-
լացնում է թէ «Հայկի ձայնին
նութեան է համարում սիրող կինը»
պէս թէ բանտի ու կանանցի կից
միմեանց) նա փառան խանի հա-
մամնադեղեցիկն էր: Կշեբը,
լանաւորին ընթրիք տանելու ժա-
նակ, սիրահարուած զեղեցկուհին թ-
ցնում է փլուխ մատուցարանի
բանտի և նրա երկաթեայ օտանկ-
ները բալանիքներն, որ նա բաց
և փախչէ: Բայց հակա պատմու-
նում է, հայոց քայքայ փախչելու
վորած չեն, և թէ ինքը ցանկայ,
բալանիքներին կարօտութիւն չու-
«Եւ նա զօրաւոր ձեռքով փըշ-
է իւր շղթաները, և նրանց կա-
տանքը լցնելով փառի մատուցար-
մէջ, յիտ է ուղարկում ստեղծ: (Ա-
լանաւորութիւնը կը պատմուի...
արիւնը առանց վրէժնիքութեան
մնայ: Որպէս թէ զեղեցկուհին
բանտապետ և բանտի ու օտանկ-
ները բալանիքները պահողն: Վա-
րայ և հետեւալ օրը նոր բալանիք-
բանտի համար պէտք էր չինել
ինչ նշանակութիւն ունի կեղծ
պատմութիւն.—կը նշանակէ մե-
րեցնել ազգը և նրա մատուց սեղ-

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

ԱՆԻՆԻՍԷԱՆ — Անգլիայի քաղաքական բուրժուական կուսակցությունները յօդուտ են հակառակ Վալդսթեյնի իրականական օրինադրի ժողովներ են կազմում հակառակ հարձիգները յայտնում կատարողներին միջոցով և կամ թէ նախկիններով Անգլիայի նախահանգները մինչև «Home Rule»-ի համախառն օրինադրը բուրժուական ընդդիմանում է օրինադրի այն մասին, որը խոսում էր Վուլֆրիմուտ առանձին պարլամենտի հինկեղծ մասին իրանդական հարցի լիարեքերի միասնական համարվել ամին օր լինում են Անգլիայի Ավուլֆիայի և իրանդիայի գանազան քաղաքներում Ապրիլի 16-ին Ֆորենսի կառավարման ժողովում Սուէնդիլի տանը յայտնվել թէ Վալդսթեյնի օրինադրի լիարեք յանկարծակցի հետևանքով թէ իրանդական սակաւամասնությունը չի մասնակցում անկախական և կախովիական քահանաների ձեռքը Նոյն օրը Հեթֆիլդում Մոնդեղիլանդում պաշտպանում էր առաջին միլիտարի նախագիծը հաստատվելու նրան միահամուռ ընդունում էր միլիտարությունն բուրժուականները Ապրիլի 17-ին նախկին բուրժուականները սեր Վիգս-Բիչը, սեր Վուլֆիլմ և լորդ Ջոն-Մանրեսը իրենց ընտրողներին առաջ ընդդիմացան իրանդական օրինադրին Սեր Վուլֆիլմ յայտնեց, որ թէ մի ուրիշը և ոչ թէ Վալդսթեյնի առաջարկել իրանդական օրինադրի այն ժամանակ նա ստիպում էր լինել թողնելու պատգամաւորների ժողովը, ծաղրածություններով ծաղրելով իւր ընկիւնները մօտ Ապրիլի 18-ին Բէյքֆաուտում «Home Rule»-ի դէմ մեծ ցույցեր կան և մի ժողով կազմաւորւալ Վալդսթեյնի յօդուտ միլիտարություն օրինադրի Անգլիայի ընդդիմանող Մօրէյսի երկար ճառ խօսեց, Մանչեստրում լորդ Րիպթոնը նոյնպէս պաշտպանեց իրանդական օրինադրի, իշխանութունը մարիլդ Հարփիլդտանը Վալդեյն օրինադրի դէմ ճառեր խօսեցին, Հարփիլդտանը առաջ, որ զարկ Սկոթլանդ, նա յոյս ունէր խմանալ Վալդսթեյնի ամենահաւատարմ համակողմնակի կարծիքը Վիգսիլմի սահմանադրական կուլուրում ճաշել ժամանակ լորդ Նոյնը յայտնեց, թէ իրանդական առաջինը իր վախճանի յօդուտ իրեն ստիպարկած միջոցներով, Նա հաստատահաւատացած է, որ իրանդական ազգայնականները ընդդիմանում են իրանդական միջոցները, եթէ չը դադարէր ազգայնական ժողովի լծի տակ։

Վուլֆիլմի մէջ իւր «Nation» լրագրի պարբեր 30-ի համարում յայտնում է, որ Ամերիկայում քնակող իրանդական ղեկավար չինողները չեն խանդարել Անգլիայի խաղաղութիւնը և անդորրութիւնը, «National»-ը հաստատում է, թէ Վալդսթեյնի առաջարկած միջոցների ընդդիմանումը իրանդական իրանդական ցեղով խաղաղութիւնը պատկան կը լինէր Անգլիայի համար։

—

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, «Times» լրագիրը յառաջ է բերում հինգ պետութիւնները սպառնալով յունական կուսակաւարտական կողմից ցոյց տուած դատարարի քննադրութիւնը, որի բաղնադակութիւնը հետեւեալն է.

«Յա, ներքոյ ատորպարդու, նախագահ միլիտարութեան, պատիւ ունի յայտնելու ծանուցագրի ստացման մասին, որը յանձնեցին ինձ մայիսի 14-ին (26) նոյնի վերադառնողութիւնների դեմ մասնական, աւտորա-ուղղարական, միլիտարական, խաղաղական և ռուսական ներկայացուցիչները Ապրիլի

մէջ եւ խոնարհաբար հիմնվում եմ զբարուր հաղորդագրութեան վերայ ու մինչև յիշեալ ծանուցադրի ստանալ յանձնեցի նոյն օրը յիշեալ հինգ պատգով խննքի դեպքաններին, ուստի պարտականութիւն եմ համարում յարկեցի և հետագայ քաջատարութեամբ ընդ: «Որովհետև ես իմ ծանուցադրմէջ յայտնեցի թէ հետեւելով Ֆրանսիայի խորհրդին ցտնաւորներ մտնողը է հետեւել մեծ պետութիւններ ցնակութեանը և կամօրն—չխանդութեւ խաղաղութիւնը այդ պատճառով: Եւ յայտնեցի զօրախումբը չի ունենալուքի պատեղիքաւորներ կարգաւորվողութիւնը, այլ նրա պատեղիքաւորներ ու ժը ատթահանաբար կը պակասի համեմայն պահանջներին: Ի՛նչ կատար ունենալով վերոյիշեալը յոյս ունիմ որ զերմանական, աւստրա-ունգարական մեծն-բրիտանական, իտալական ուռուսական կառավարութիւնները կ'ըզուանն որոշմանք միախառն ծանուցադրեն այլ եւ ոչ մինչեւ անկողութիւն չունիլ յետ որդ պատիւ ունիմ մնալ այն (ստորագրութիւն) Ղիկիանիս:

«Standard» լրագրի Աթենքի թղթա-
կիցը ապրիլի 18-ից (38) հեռագրում
է հետևեալը. «Հաւատարմութեան ա-
ծանի մի անձից ես տեղեկացայ, որ
պետութիւնները, ի նկատի ունենա-
լով Վերսալիի դժուար դրութիւնը, որ-
պէս զրոյթեալը Փրանսիական դե-
պահին պատրաստականութիւն է յայ-
նել հնազանդել Եւրոպայի կամքի
վճնեցին հրաման տալ միջազգայ-
նաւատորմին հեռանալ, յարկելով յո-
նական ազգի ազգային զգացմունքնե-
րը: Եւ այդպէս եւրոպական պետու-
թիւնները իրենց երդ խոհմ վարմու-
թով դադարեցրին այն փոթորիկը, որ
ըստ երեւոթիւնի, պատրաստ էր աղի-
շարժմանարտ:»

1870

[illegible]

*) *Shu* «*Упр-Госпр*» № 62.

